

INNOVATIE IN DE VLAAMSE LAND- EN TUINBOUW

RESULTATEN 2014 VAN HET LANDBOUWMONITORINGSNETWERK

Vlaamse overheid | Departement Landbouw en Visserij

1. Blik op innovatie

2. Innovatie bij Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven

3. Kenmerken van innoverende bedrijven

4. Besluit

5. Meer informatie

1. BLIK OP INNOVATIE

Innovatie helpt land- en tuinbouwbedrijven om economische ontwikkeling te realiseren en tegemoet te komen aan maatschappelijke uitdagingen. Zo kunnen uitdagingen omgebogen worden tot opportuniteiten voor de individuele bedrijven en de sector in zijn geheel. In het Vlaamse regeerakkoord 2014-2019 komt innovatie dan ook uitdrukkelijk aan bod als een middel om de wereldwijde concurrentiestrijd aan te gaan.

De manier waarop innovaties ingevuld worden is verschillend tussen de sectoren en de bedrijven. Vaak gaat het om eerder kleine vernieuwingen die enkel nieuw zijn voor het bedrijf, maar ze kunnen wel een impact hebben op de bedrijfsvoering. Om een beter zicht te krijgen op innovatie organiseerden we een enquête bij de deelnemers aan het Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Uit de resultaten blijkt dat 43% van de bedrijfsleiders de voorbije twee jaar een innovatie of vernieuwing doorvoerde op het bedrijf. Dat percentage is het hoogst in de tuinbouwsector (52%) en het laagst in de rundveehouderij (35%). Procesinnovaties zijn de belangrijkste groep van innovaties, gevolgd door innovaties in de organisatie en de vermarkting. Innoverende bedrijven hebben gemiddeld een jongere bedrijfsleider en een grotere economische omvang.

Die diversiteit aan innovaties en bedrijven vraagt om een brede waaier van beleidsinstrumenten. In het verleden werd via diverse instrumenten al sterk ingezet op vernieuwing van de bedrijven, maar het plattelandsontwikkelingsprogramma PDPO III (2014-2020) biedt nu ook mogelijkheden om innovaties door de land- en tuinbouwbedrijven zelf te ondersteunen.

2. INNOVATIE BIJ VLAAMSE LAND- EN TUINBOUWBEDRIJVEN

Om innovatie bij de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven in kaart te brengen, vroegen we aan de deelnemers van het LMN in maart 2014 welke innovaties zij realiseerden in de periode 2012-2013. We verstuurden de vragenlijst naar ca. 750 bedrijven en ontvingen 689 bruikbare antwoorden.

Meer info vindt u op www.vlaanderen.be/landbouw/studies

Vermenigvuldiging en/of overname van gegevens zijn toegestaan mits de bron expliciet vermeld wordt: Vuylsteke A. & Van Gijseghe D. (2014) *Innovatie in de Vlaamse land- en tuinbouw. Resultaten 2014 van het Landbouwmonitoringsnetwerk*, Beleidsdomein Landbouw en Visserij, afdeling Monitoring en Studie, Brussel. Depotnummer: D/2012/3241/282.

Het eerste deel van de analyse gaat na hoeveel LMN-bedrijven de voorbije twee jaar innoveerden, om welke types innovatie het gaat en of verschillende types innovatie gecombineerd worden.

Aandeel innoverende bedrijven

Uit de bevraging blijkt dat 295 bedrijven of ca. 43% van de steekproef een of meerdere innovaties doorvoerde in de periode 2012 - 2013. Het percentage innoverende bedrijven is het hoogst in de tuinbouwsector en het laagst in de rundveesector (tabel 1). De andere sectoren zitten rond het gemiddelde. Binnen de tuinbouwsector heeft de sierteelt met 62% het hoogste aandeel innoverende bedrijven, gevolgd door de groente- (49%) en fruitbedrijven (48%). De verschillen tussen melkvee- en vleesveebedrijven zijn minder uitgesproken (resp. 37 en 40%).

Tabel 1. Aandeel innoverende bedrijven en totaal aantal bedrijven per sector

Sector	Percentage bedrijven die innoveerden	Totaal aantal bedrijven
Akkerbouw	42	53
Rundveehouderij	35	181
Varkens en pluimvee	41	115
Tuinbouw	52	198
Gemengde bedrijven	42	142

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

Type innovatie

Op basis van de inhoud van de vernieuwing, maken we onderscheid tussen vijf soorten van innovatie (Vuylsteke et al., 2013). Deze types worden geïllustreerd aan de hand van de voorbeelden uit de enquête, maar het spreekt voor zich dat ook andere voorbeelden mogelijk zijn. Het gaat dan bv. om de overstap naar biologische productie, CSA-landbouw of de uitstap van de partner uit het bedrijf.

Productinnovaties verwijzen naar de introductie van goederen of diensten die nieuw of significant verbeterd zijn op vlak van hun karakteristieken of beoogd gebruik. De bevroegden beschreven 37 productinnovaties. Het gaat voornamelijk om de keuze voor nieuwe of verbeterde cultivars en rassen en de introductie van een verbeterd product (bv. op vlak van productkwaliteit). Slechts in een beperkt aantal gevallen (11%) gaat het ook daadwerkelijk om de ontwikkeling van een nieuw product, voornamelijk door sierteeltbedrijven.

Nieuwe of significant verbeterde productiemethodes - *procesinnovaties* - komen het vaakst voor (264 voorbeelden). Machines vormen veruit de grootste groep (30%) en zijn van belang voor nagenoeg alle sectoren (uitgezonderd intensieve veehouderij). Daarna volgen de investeringen in infrastructuur zoals stallen en serres (18%). Een derde van de bedrijfsleiders geeft expliciet aan dat de investeringen in stallen een gevolg zijn van de wetgeving. Andere voorbeelden van procesinnovaties zijn de uitrusting van stallen en serres, automatisatie en precisietoepassingen (bv. GPS), sorteer- en verwerkingsinstallaties en de vernieuwing van bedrijfsgebouwen.

Organisatorische innovaties duiden op veranderingen in de bedrijfsorganisatie. In de bevraging werden 58 organisatorische innovaties genoemd. Het gaat o.a. om de aanwerving van extra arbeidskrachten (zowel vaste arbeidskrachten als seizoenarbeiders) (24%), de bedrijfsovername door een nieuwe bedrijfsleider (22%) en de aanpassing van de juridische structuur (14%). Een kleine groep van bedrijven (7%) paste ook de bedrijfsleiding aan door een extra bedrijfsleider aan te werven of door meer verantwoordelijkheden te geven aan de vaste arbeidskrachten.

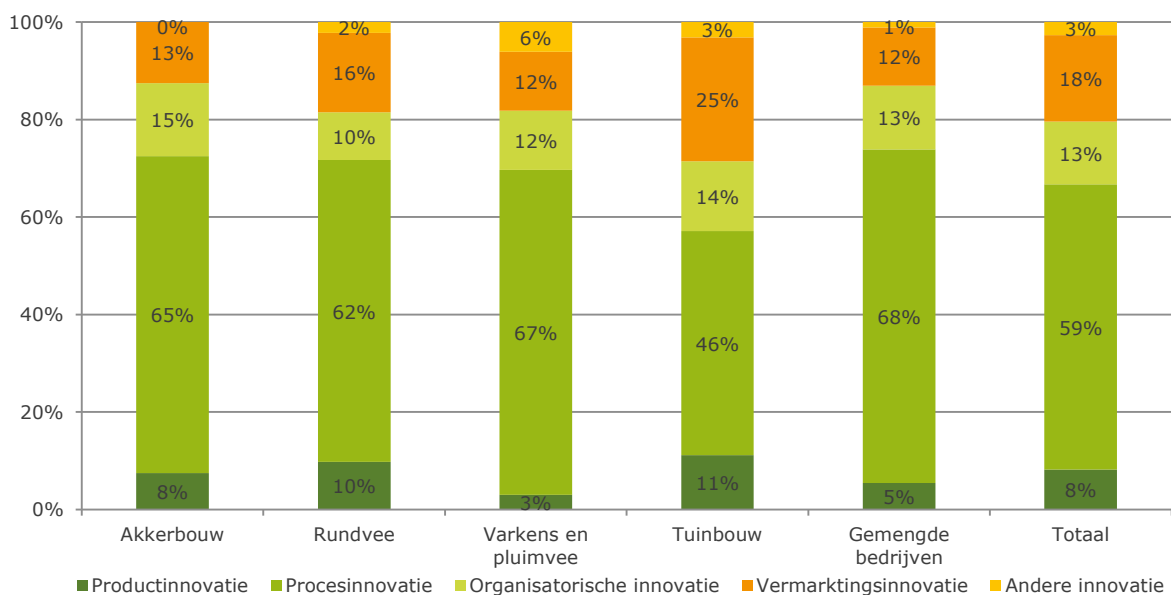
Vermarkttingsinnovaties zijn vernieuwingen in de manier waarop producten afgezet worden. Er werden 80 vermarkttingsinnovaties beschreven. Heel wat bedrijfsleiders stapten over naar een

ander afzetkanaal (34%) of startten met diverse vormen van korteketenverkoop (23%). Andere voorbeelden zijn de ontwikkeling van nieuwe verpakkingen, de vernieuwing van de afspraken met de afnemer en de start van verbredingsactiviteiten op het bedrijf.

Andere innovaties zijn innovaties die niet vallen onder de voorgaande vier categorieën. Het gaat om een kleine groep van 12 innovaties, waarbij de klemtoon ligt op zonnepanelen, WKK's, warmtewisselaars en prospectie via beurzen.

De verdeling tussen de types innovatie wordt weergegeven in figuur 1. Procesinnovaties vormen de belangrijkste groep (59% van de vermelde innovaties), gevolgd door innovaties in de vermarkting (18%) en de organisatie (13%). Productinnovaties (8%) en andere innovaties (3%) komen minder vaak voor. Vooral het aandeel procesinnovaties verschilt tussen de sectoren. Bij de tuinbouwbedrijven zijn procesinnovaties minder belangrijk, terwijl vermarkttingsinnovaties vaker voorkomen in deze sector.

Figuur 1. Belang van het type innovatie volgens sector

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

Aantal innovaties

Naast het voorkomen van de verschillende types innovaties kan ook gekeken worden naar de combinaties van verschillende types innovatie (bv. product- en procesinnovatie). Uit de resultaten blijkt dat de meerderheid van de innoverende bedrijven (70%) zich beperkt tot één type innovatie. De andere bedrijven combineerden twee (24%) of drie types van innovatie (6%).

3. KENMERKEN VAN INNOVERENDE BEDRIJVEN

Vervolgens gaan we ook na of er verschillen zijn tussen bedrijven die innoveerden en bedrijven die dat niet deden.

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd is hoger bij bedrijven die niet innoveerden in vergelijking met bedrijven die dat wel deden: 50,0 tegenover 48,1 jaar. Ook de verdeling over de leeftijdsklassen verschilt tussen beide groepen (zie tabel 2). De twee jongste groepen hadden vaker een innovatie op het bedrijf, terwijl de bedrijfsleiders ouder dan 45 jaar vaker niet innoveerden.

Tabel 2. Voorkomen van innovatie per leeftijdsklasse, %

Leeftijdsklasse	Geen innovatie	Innovatie	Aantal bedrijven
≤ 35 jaar	48	52	60
> 35 - ≤ 45 jaar	46	54	168
> 45 - ≤ 55 jaar	62	38	294
> 55 jaar	63	37	167

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

Opleiding

Beide groepen hebben een gelijkaardig opleidingsniveau (tabel 3). Bedrijfsleiders met een diploma secundair onderwijs of lager innoveerden iets minder vaak dan bedrijfsleiders met een diploma hoger of universitair onderwijs. De aard van de opleiding (landbouwkundig of niet) leidt niet tot verschillen: in beide groepen genoot ca. 62% een landbouwkundige opleiding.

Tabel 3. Voorkomen van innovatie per opleidingsniveau, %

Opleidingsniveau	Geen innovatie	Innovatie	Aantal bedrijven
Lager onderwijs	42	58	12
Middelbaar onderwijs	59	41	553
Hoger onderwijs	50	50	98
Universitair onderwijs	47	52	17

Opmerking: van negen bedrijfsleiders is het opleidingsniveau niet bekend.

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

Bedrijfsgrootte

De standaard output (SO) geeft een indicatie van de economische bedrijfsomvang. Het is de geldwaarde van de bruto landbouwproductie per eenheid tegen prijzen af boerderij en exclusief btw. Er wordt bij de berekening geen rekening gehouden met de subsidies en de specifieke kosten. Bedrijven die een innovatie doorvoerden, hebben gemiddeld een grotere SO in vergelijking met bedrijven die dat niet deden: 389.650 euro t.o.v. 297.507 euro. Die analyse wordt bevestigd door de verdeling over de klassen in tabel 4. Bedrijven die niet innoveerden, zijn namelijk vaker aanwezig in de laagste SO-klassen (< 300.000 euro).

Tabel 4. Voorkomen van innovatie per SO-klasse, %

SO-klasse	Geen innovatie	Innovatie	Aantal bedrijven
< 150.000 euro	65	35	184
≥ 150.000 - < 300.000 euro	61	39	223
≥ 300.000 - < 450.000 euro	49	51	133
≥ 450.000 euro	48	52	149

Bron: Departement Landbouw en Visserij op basis van LMN

4. BESLUIT

Voor de derde keer ondervroegen we de LMN-deelnemers over de innovaties die ze doorvoerden op het bedrijf. De resultaten van de huidige bevraging sluiten aan bij eerdere resultaten, maar een concrete vergelijking is niet mogelijk aangezien de referentieperiode korter was (twee in plaats van vijf jaar).

Het aandeel innoverende bedrijven ligt opnieuw hoog: ongeveer 43% van de bedrijven voerde de voorbije twee jaar een vernieuwing door. Dat hoge cijfer wijst op een continu verbeteringsproces en dan met name in de bedrijfsprocessen. Het verhogen van de duurzaamheid (economisch, ecologisch én sociaal) is hierbij een rode draad, hoewel de invulling per sector kan verschillen. Het valt op dat het vooral gaat om vernieuwingen binnen de huidige bedrijfsvoering. Bij de product- en procesinnovaties gaat het doorgaans om vernieuwingen die beschikbaar zijn in de markt. Slechts in een beperkt aantal gevallen gaat het om innovaties die zelf ontwikkeld werden en/of die tot een grote verschuiving in de bedrijfsvoering leiden. Er zijn in Vlaanderen zeker bedrijven die dergelijke innovaties doorvoeren, maar die zijn minder vertegenwoordigd in het LMN.

De resultaten van de huidige bevraging bevestigen de verschillen tussen de sectoren als het gaat om het voorkomen van innovatie. Daarnaast stelden we opnieuw vast dat vooral jongere bedrijfsleiders en grotere bedrijven innovaties doorvoerden. De verschillen in opleidingsniveau (in 2012 innoveerden de hoger opgeleide bedrijfsleiders vaker) komen nu minder tot uiting.

De resultaten onderstrepen de nood aan een divers palet van beleidsinstrumenten, gezien de verschillende noden van de bedrijven op het vlak van innovatie en vernieuwingen. Een grote groep van bedrijven kon vandaag al een beroep doen op bv. het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds (VLIF), het bedrijfsadviessteem, de demonstraties in het kader van de ADLO-demonstratieprojecten, de werking van ILVO en de praktijkcentra, enz. om de bedrijfsvoering te verbeteren en duurzamer te maken. In het kader van het nieuwe Vlaamse regeerakkoord en PDPO III wordt nog sterker ingezet op innovatie bij de land- en tuinbouwbedrijven. Via de steun in het kader van het Europees Innovatiepartnerschap en de projectmatige VLIF-investeringssteun worden bedrijven gestimuleerd om zelf aan de slag te gaan met hun ideeën en die daadwerkelijk om te zetten naar innovaties in de praktijk.

5. MEER INFORMATIE

Het focusrapport over innovatie bij de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven geeft de resultaten weer van een bevraging in maart 2014 bij de ca. 750 Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven die deel uitmaken van het Vlaamse Landbouwmonitoringsnetwerk (LMN). Het ging om een beperkte bevraging in het kader van het Landbouwrapport 2014, na eerdere bevestigingen in 2007 en 2012. Meer uitgebreide informatie over de eerdere bevestigingen en innovatie meer algemeen is beschikbaar in volgende rapporten:

- Deuninck J., Piessens I., Van Gijseghe D. & Carels K. (2007) *Innovatie in land- en tuinbouw in Vlaanderen: een verkennende nota*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.
- Deuninck J., Carels K., Van Gijseghe D. & Piessens I. (2008) *Innovatie in land- en tuinbouw in Vlaanderen: resultaten van het Landbouwmonitoringnetwerk (LMN)*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.
- Vuylsteke A. & Van Gijseghe D. (2010) *Innovatiebeleid en -instrumenten voor de Vlaamse land- en tuinbouw*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.
- Vuylsteke A., Van Gijseghe D. & Deuninck J. (2013) *Innovatie in de land- en tuinbouw in Vlaanderen – Resultaten 2012 van het Landbouwmonitoringsnetwerk*, Departement Landbouw en Visserij, Brussel.

Deze rapporten zijn beschikbaar op de website van het beleidsdomein Landbouw en Visserij via volgende link: www.vlaanderen.be/landbouw/studies.